

E-GOVERNANCE IN COMBATING CORRUPTION AND SITUATION IN KYRGYZSTAN

*Yereli, A.B. *, Atsan, E. **, Kızıltan, M. ***,
Hacettepe Üniversitesi, Maliye Bölümü, Ankara, Türkiye
*aby@hacettepe.edu.tr, **eatsan@hacettepe.edu.tr,
***mustafa.kiziltan@hacettepe.edu.tr,*

Abstract

In this study, the contribution of government increasing with each passing day the benefits of E-Governance in the state administration, especially the importance of the fight against corruption will be evaluated. E-Governance in the current situation in Kyrgyzstan, and the steps taken will be given information about the future. With e-governance, citizens will benefit from faster and better quality public services. Citizens will be able to express themselves against improper regulations and arbitrary practices and participation in management by providing a more democratic system are available. In Kyrgyzstan, e-governance in fighting corruption, simple, transparent and accountable to establish a structure has been particularly severe positive returns in recent years. In the fight against corruption, governance and increasing the use of information technology is one of the primary purposes on the recent national strategic plan.

Keywords: E-Governance, Corruption, Kyrgyzstan

JEL Classification Codes : O16, D73, O30

Yolsuzlukla Mücadelede E-Yönetişim ve Kırgızistan'daki Durum

Özet

Bu çalışmada, teknolojik gelişmelere paralel şekilde devlet yönetimine katkısı her geçen gün daha da artan E-Yönetişimin devlet yönetiminde sağladığı faydalardan özellikle yolsuzlukla mücadele açısından önemi değerlendirilecek olup, Kırgızistan'da E-Yönetişim konusunda mevcut durum, atılan adımlar ve geleceği konusunda bilgiler verilecektir. E-yönetişim ile vatandaşlar daha hızlı ve daha kaliteli devlet hizmetlerinden faydalanma imkânına kavuşmakta, uygun olmayan düzenlemeler ve keyfi uygulamalar konusunda vatandaşların kendilerini ifade edebildikleri ve yönetime katılımlarını sağlayarak daha demokratik bir sisteme ulaşabilmektedirler. E-Yönetişim yolsuzlukla mücadelede Kırgızistan'da basit, şeffaf ve hesap verebilir bir yapı kurmak üzere özellikle son dönemlerde ciddi olumlu getirileri olmuş, bu yönde son ulusal strateji planında yolsuzlukla mücadelede yönetim ve bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımının artırılması ilk sıralarda yer alan hedeflerden sayılmıştır.

Anahtar Sözcükler: E-Yönetişim, Yolsuzluk, Kırgızistan

Giriş

E-Yönetişim özellikle kamu sektörü faaliyetlerine yeni bir seviye getirmiş, devlet yönetiminden yönetime geçişte yoğun şekilde bilgi ve iletişim teknolojilerinin interaktif kullanımını teşvik etmektedir. Kanungo (2004) e-Yönetişim'i bilgi ve iletişim teknolojilerinin aktif olarak kullanımı ile kamu içerisinde, kamu ile yerel idare, özel sektör, vatandaşlar ve sivil toplum kuruluşları arasında etkin, etkili, şeffaf ve hesap verebilir şekilde bilgiye erişimini ve kullanımını sağlayan uygulamalar bütünü olarak tanımlamıştır.

E-Yönetişim sayesinde kamu sektörü faaliyetleri dönüşüme uğramakta, bu dönüşümde de sanat teknolojileri internet, mobil iletişim, LAN ağ sistemleri, kapalı ve açık devre ağlar gibi kompleks bilgi ve iletişim teknolojisi alt yapısı desteği ile birleşerek vatandaşların yönetime katılımı, yönetimde şeffaflığı ve hizmetlerin sunumunda etkinlik sağlanmaktadır. E-yönetişimin felsefesi en yüksek etkinlikle ve en düşük maliyetle vatandaşlara internet aracılığı ile ulaşabilmektir (Siddique ve Khan, 2012: 1).

Yolsuzluk, özellikle gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere bütün ülkelerin yaşadığı ahlaki ve ekonomik boyutu olan kurumsal yapıyı yıpratıcı bir sorun olarak yıllardan beri süregelenmiştir. Teknolojik patlama ile hayatın birçok alanında sağlanan kolaylıklar devlet yönetiminde kendini göstermiş ve çeşitli kademelerde uygulanabilir sistemler oluşturulmuştur.

İtalya'da mafya ve yolsuzluklarla mücadelede dönemin başarılı başsavcısı olan ve şu an ki İtalya Senato Başkanı Pietro Grasso yolsuzlukla mücadelenin yolunun yolsuzluklarla mücadele edenlerden kurtulmakla yeterli olmadığını dile getirmektedir. Grasso yolsuzlukların görünür hale geldiğini; sadece yolsuzluğun değil, yolsuzluk olduğunu söyleyenlerin üzerine gidildiği de görünür hale geldiğini ifade ederek bu yolda mücadele edenlerin günümüzde işlerinin ne kadar zorlaştığını dile getirmektedir.²⁵ Hal böyle iken günümüzde yolsuzluk her ne kadar az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir sorun gibi gözükse de gelişmiş ülkelerde de bir üst yaşam formu ile karşımıza çıkabilmektedir. Bu sebeple yolsuzluğun kısa vadede işleri çözdüğü, kolaylaştırdığı veya hızlandırdığı gibi bir algı yanılmasına düşmeden, uzun vadede toplum üzerinde ahlaki etkisini önemseyerek, demokratik siyasi rejimlerde politika üstü bir amaçla güdülenerek sürekli kendini yenileyen mücadele yöntemleri üzerinde durulmalı ve minimize edilmeye gayret gösterilmelidir.

²⁵ http://www.zaman.com.tr/medya_yolsuzlukla-mucadele-boyle-olmaz_2210918.html

Teknolojik gelişmeler ışığında yolsuzlukla mücadelede Kırgızistan ise tarihsel, jeopolitik ve sosyo-ekonomik yapısıyla özellikle son yıllarda elektronik araçların kullanımı yoluyla önemli adımlar atmıştır. Geçmiş hükümetler döneminden kalan mirası ile yeni hükümet birçok atılım gerçekleştirmiş ve kamuda yönetim modelini uygulayarak daha şeffaf bir yönetim arzusu ile hareket etmektedir. Çalışmanın ilk aşamasında yolsuzluk üzerinde durulacak olup, daha sonra yönetim ve e-yönetişim ve e-devlet tanımlamaları ile e-yönetişimin yolsuzluk üzerindeki etkisi anlatılacak, son olarak Kırgızistan'daki yolsuzluk ve yolsuzlukla mücadelede e-devlet ve e-yönetişim reformları üzerinde durulacaktır.

İyi Yönetişimin Önünde Bir Engel: Yolsuzluk

Geleneksel anlamda yolsuzluk toplumun ahlaki standartlarında düşüş olarak değerlendirilmektedir. Yolsuzluğu kamu çalışanının özel çıkarları için kamu malını kötüye kullanması olarak tanımlayan Kaufmann (1997), bu tanımını Kautilya'nın yolsuzluk betimlemesine dayandırmaktadır. Kaufmann (1997)'a göre, Antik Çağ'da yaşamış olmasına rağmen Kautilya, ülkeler arasındaki ticaretin çeşitli araçlarla kısıtlanması ve bu kısıtlamalarda başrol oynayan gümrüklerdeki bürokrasi ile yolsuzluk arasındaki ilişkiyi çok iyi idrak etmiştir. Çünkü kısıtlanan ticaretin önünü açmak veya bürokrasiyi kolay yoldan aşmak isteyen ticaretçiler bunun için rüşveti kullanmaktadır. Ticaret ile yolsuzluk arasındaki bu sıkı ilişkinin yanında, Kautilya'nın yolsuzluğa ilişkin ifadeleri, yolsuzluğun sadece rüşvetten ibaret olmadığını da göstermektedir. Çünkü Kautilya, kamu çalışanlarının kendi çıkarları için kamu malını çaldığını yani kötüye kullandığını açıkça ifade etmektedir. Klitgaard (1988) yaptığı tanımlamada bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Klitgaard (1988)'a göre yolsuzluk, tekel gücü elde etme isteği ve kamusal şeffaflık toplamından kamu yöneticisi sorumluluğunun çıkarılmasıdır. Klitgaard (1988)'a göre yolsuzluk çok farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir.

Bunlardan bazıları rüşvet verme, kayırma, dolandırıcılık, zimmete para geçirme, yüksek fiyat uygulamaları ve rüşvet alarak bürokrasi işlemlerini hızlandırmadır. Kamu bürokrasisi ticari izinler ve ürün lisansların dağıtımını organize eden, bunlara ilişkin harcama izinlerini düzenleyen veya doğrudan piyasada çeşitli alanlarda faaliyet gösteren firmaları düzenleyen tekel güç durumundadır. Kamu çalışanları ellerindeki bu tekel gücü kullanarak firmalara verilen lisanslar, üretim izinleri gibi araçlarla firmaların ticari faaliyetlerini sınırlaya bilmektedir. Firmalar, ticari faaliyetlerini engelleyen bu kısıtlama ve sınırlamalardan kurtulmak için, kabul edeceğini düşündükleri kamu çalışanlarına rüşvet teklif edebilir. Kamu çalışanlarının rüşveti kabul etmesiyle de, firmalar bürokrasiden kurtulmuş olur (Shleifer ve Vishny, 1993).

Yolsuzluk parasal ve parasal olmayan faydalar içermektedir. Yolsuzluğun yaygın formları rüşvet, gasp, kayırmacılık, dolandırıcılık, sahtecilik, bürokratik işlemlerin hızlanması için ödenen para ve fırsatçılık şeklinde yapılmaktadır.

Yolsuzluğun ana unsurları, ekonomik, politik ve kültürel faktörler (Rose-Ackerman, 1994, 1999, 2004 ve Klitgaard 1995, 1996) tarafından belirlenebilmektedir. Yolsuzluk ekonomik ve sosyal ilişkileri aşındıran bir unsur olarak literatürde karşımıza çıkmaktadır.

Karşılıklı menfaat ilişkisine dayanan yolsuzluk, literatürde çok çeşitli türlerde tanımlanmış ve bu türlerin özellikleri sıralanmıştır. Yolsuzluk çok çeşitli türlerde tanımlanmış olsa da, genel olarak diğer yolsuzluk türlerini de kapsayacak şekilde, ekonomik ve politik yolsuzluk olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır.

- **Ekonomik Yolsuzluk:** Ekonomik yolsuzluğun çeşitli türleri vardır. Bu türler temel olarak, maddi çıkar elde etmek isteyen kamu çalışanının, yetkisi dâhilindeki kamu gücünü veya kamu otoritesini kullanmasıdır. Kamu gücünü veya kamu otoritesini kamu yararına olmayacak şekilde kullanılması, piyasa işleyişinin kısmen sekteye uğramasına veya tamamen bozulmasına neden olmaktadır. Ekonomik yolsuzluğun temelinde maddi kazanç elde etme dürtüsü yatmaktadır. Rüşvet, zimmet, haraç, kara para aklama ve rant sağlama

gibi yasal olmayan davranışlar maddi kazanç elde etme dürtüsünün sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Rüşvet verme en önemli ekonomik yolsuzluk türlerinden biridir (Morgan, 1998). Rüşvet, kamu çalışanının para veya başka bir başka şekilde menfaat elde etmek için kamusal görev ve yetkisini kötüye kullanmasıdır. Rüşvet davranışı kamu malının veya hizmetinin sunulması sırasında rüşvet veren kişi veya kurumlara ayrıcalıklı işlem yapmayı gerektirmektedir. Genel kullanım açısından çoğu zaman rüşvet ile bahşiş ve hediye kavramlarının aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. Oysa rüşvet cezası kanunlarla belirlenmiş bir suçtur. Bahşiş ve hediye ise böyle bir durum söz konusu değildir (Tanzi, 1998). Ekonomik yolsuzluğun diğer bir türü olan zimmet, kamusal bir değer için hırsızlıktır. Kavram olarak zimmet kamu çalışanının kişisel kullanımına verilen kamu malı veya kıymetini kendi malıymış gibi kullanması anlamına gelmektedir. Örneğin, bir kamu çalışanına kamu işlerini yürütmesi için tahsis edilen bilgisayarın, aynı kamu çalışanı tarafından kendi hesabına geçirilmesi bir zimmet eylemidir. Aynı şekilde bir kamu çalışanının özel aracına aldığı benzini devlet bütçesinden karşılaması da zimmete örnek olabilir.

Ekonomik yolsuzluklardan biri olan haraç (irtikap), kamu çalışanının kamudaki işini yaptırmak isteyen bir bireyden, zorla, bu işi yapma karşılığında bir bedel istemesini ifade eder. Diğer bir ekonomik yolsuzluk türü olan rant kollama ise, genel olarak çıkar ve baskı gruplarının faaliyetlerinin bir sonucudur. Buna göre ekonomik veya sosyal menfaat peşinde olan çıkar ve baskı gruplarının, bu menfaatleri elde etmek için kamu çalışanlarına yaptıkları harcamalar rant kollama davranışının temelidir (Aktan, 2001:61).

- **Politik Yolsuzluk:** Politik yolsuzluk politik karar alma sürecine etki eden aktörlerin davranışları sonucunda ortaya çıkan bir olgudur. Seçmenler, politikacılar, bürokratlar, baskı ve çıkar grupları bu aktörlerin en önemlileridir. Bu aktörler kendi çıkarlarını korumak veya arttırmak için hukuki, ahlaki, dini veya kültürel kuralları görmezden gelen davranışta bulduklarında politik yolsuzluğa neden olmaktadır (Aktan, 2001: 52). Politik yolsuzluklardan biri

olan kayırmacılık, hak etmeyen bir kişiye yasaları görmezden gelerek arka çıkmak ve rakiplerinin önüne geçmesini sağlamak anlamına gelmektedir. Kayırmacılık için halk arasında “torpil” kelimesi daha çok kullanılmaktadır. Kayırmacılık akraba kayırmacılığı (Nepotizm), eş-dost kayırmacılığı (Kronizm), siyasi kayırmacılık, hizmet kayırmacılığı ve patronaj gibi türlere sahiptir. Kayırmacılık türlerinden biri olan patronaj, seçimle işbaşına gelen iktidar partisinin kendisine yakın olarak gördüğü kişileri, özellikle üst düzey kamu kurumlarına görevli olarak atamasını ifade eder. Patronajda, iktidar partisi nepotizm, siyasi yandaşlık, kronizm ve ideolojik yakınlık gibi sebeplerle kamu memurlarını görevden alarak, yerlerine kendi seçtikleri memurları atamaktadır.

Uluslararası birçok kuruluş son yıllarda yardım mekanizmalarını daha etkili hale getirmek için çalışmalar yürütmektedirler. Bu çalışmalardan bazıları Afrika ve Asya’da yürütülen ve devlet dışı organizasyonlar tarafından yürütülen “Business Crime Control” (Ricks, 1995) ve “Transparency International” (Eigen, 1995), yolsuzlukla mücadelede hatırı sayılır tespitlerin yapılmasını ve adımlar atılmasını sağlamıştır. Geleneksel devletten, e-devlete geçiş süreci ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin insan odaklı şekilde devlet mekanizmasını dönüştürmesi sonrası yönetim yerini yönetişime bırakmış, daha şeffaf bir devlette, vatandaşın yönetime katılımı sağlanarak gelecekte daha demokratik bir yapı arzulanmaktadır. Ancak yolsuzluk gerek ekonomik gerek politik nedenlerle arzulan iyi yönetim organlarının etkili şekilde çalışmasını engellemekte ve gerekli adımların atılmasını geciktirmektedir.

Yolsuzlukla Mücadelede E-Yönetişim

Yönetişim; Merkezi otoritenin hiyerarşik açıdan yukarıdan aşağıya doğru hâkimiyetini esas alan geleneksel yönetim anlayışı yerine hükümetler, yerel yönetimler, iş çevresi, işçiler ve işçi sendikaları, hükümet dışı kuruluşlar gibi tüm toplumsal aktörlerin

karşılıklı işbirliği ve uzmanlaşmasına dayanan, katılımcılığı ve sivil toplum kuruluşlarını ön plana çıkararak, şeffaflığı, hesap verme sorumluluğunu, yetki devri ve yerindeliği esas alan bir anlayış olarak ifade edebilir (DPT,2007:4).

E-yönetişim ise devletin organlarının web sitesi yaparak internet üzerinden yayın yapmasının çok ötesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bilginin ve kurumlar arası iletişimin fiziki alandan sanal alana geçerek serbestçe yapılmasından, vatandaşların, özel şirketlerin ve çalışanların yararına olacak şekilde her türlü hizmete ulaşımını sağlaması olarak ifade edilebilir. Backus (2001)’a göre E-yönetişimi, devlet-vatandaş ve devlet-özel sektör arasındaki işlemlerin basitleştirilmesi ve demokratikleştirilmesi anlamında kullanılan elektronik uygulamaların tamamı şeklinde tanımlayabiliriz. E-yönetişim kavramsal olarak yönetişimin bilgi ve iletişim teknolojileri ve özellikle internetten büyük ölçüde faydalanarak gerçekleştirilmesini ifade etmektedir (Saatçioğlu, 2010: 239; Palvia ve Sharma, 2007: 2). E-yönetişimde internet ağı sayesinde paydaşlar arasında artan karşılıklı ilişkiler vurgulanmaktadır (Tejasvee vd., 2010: 299). E-yönetişim, kamu politikalarının belirlenmesi, tartışılması, uygulanması ve denetlenmesi aşamalarında farklı yönetsel aktörlerin çevrimiçi ağ bağlantısı ile aktif katılımını konu edinmektedir. E-yönetişim, bilgi ve iletişim teknolojilerinden maksimum seviyede faydalanılması ile süreç ve yapıları uygulamaya çalışan yönetişimin bilgi çağı modelidir (Yıldırım, 2010: 40). Bu doğrultuda e-yönetişim, internet aracılığıyla kamu hizmetlerinin dağıtım aracı olarak vatandaşların ve hizmet alıcılarının memnuniyet düzeyiyle eş anlamı olacak biçimde kullanılmaktadır (Finger ve Pecoud, 2012: 6).

E-yönetişim, sadece devletin sahip olduğu internete dayalı bir web sitesi değildir (Erdal, 2004: 12). E-yönetişim, hem bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanmaktadır hem de devletin vatandaşlara hizmet sunumunda en iyi fonksiyonları ve süreçleri bütünleştirmektedir. Bu şekilde de bir iş kültürü ve zihniyeti yaratmaktadır (Veeranki, 2009: 280). Bir zihniyet dönüşümü olan e-yönetişim, yatay olarak yetki, kaynak, görev aktarımının

yapıldığı, yerelleşme ve kurallardan arındırmanın hayata geçirildiği bir modeldir. Toplumla bütünleşmiş biçimde devleti, sivil toplumu ve özel sektörü de içeren, bilgi ve iletişim teknolojilerince desteklenmektedir (Demirel, 2010: 90). Dolayısıyla e-yönetişim ile internet eksenli ağ yapılanmasına dayalı, çok aktörlü ve dinamik bir denge içerisinde toplumun tüm aktörlerinin siyasa ve yönetim politikaları oluşturma sürecine katılmasıyla kamu yönetiminde “esneklik, hızlı karar alma, hesap verebilirlik, şeffaflık, bilgi edinme hakkı, siyasal katılım ve demokrasiye dayalı bilgi toplumu kültürü” yaratılmaya çalışılmaktadır (Doğan ve Ustakara, 2013: 8).

BİT'nin kamu kurumları nezdinde kullanımı arttıkça kamunun ötesinde etkisinin olacağı tahmin edilmektedir. Kamu kurumları BİT kullanımı ile daha şeffaf ve hesap verebilir bir yapıya bürünerek daha etkili ve etkin kararlar almakta ve kamu hizmeti sunmaktadırlar. Ancak literatürde Cisar (2003), Tangkitvanich (2003), ve Mahmood (2004) yolsuzlukla mücadelede E-yönetişimin kullanılabilmesi için kapsamlı bir modellemenin yapılmasının gerekli olduğunu vurgulamakta olup, e-yönetişim sistemlerinin politika yapıcılar ve kamu yöneticileri tarafından da anlaşılır olması gerektiğini belirtmişlerdir. Gerçekten bu sistemler ile arzulanan ile gerçekten yapılan arasında “anlaşılır” olma faktörünün etkisi çok fazladır.

Andersen (2009) yapmış olduğu deneysel çalışmada yolsuzluğun kontrolü üzerinde e-devletin etkisini 149 ülke ile ölçmüş ve e-devlet uygulamalarının %10 olan payının %90'a çıkması ile yolsuzluk üzerindeki kontrolün %10'dan %23'e yükseldiği tespitini yapmıştır. E-Devlet, E-Yönetişim ve M-Devlet gibi kavramlar devletin dönüşümü ve teknolojidaki değişim, yaygınlaşma açısından özellikle son yıllardaki çalışmalar daha verimli sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Bertot ve diğerleri (2010) yapmış olduğu çalışmada BİT'lerinin devlette artan uygulamaları şeffaflığın artmasını ve dolayısıyla yolsuzluğu azalttığını vurgulamaktadırlar. Bhuiyan (2010) devlet fonksiyonlarındaki dönüşümün ve modernizasyonun Bangladeş'te hem yolsuzluğu hem de yoksulluğu azalttığını ve vatandaşlara daha düşük maliyetli hizmet sunumu

gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Bir diğer çalışmada Pardhasaradhi ve Redy, e-yönetişim sistemlerinin Hindistan örneğinde yönetişimi daha basit ve daha şeffaf hale getirdiğini bu sebeple yolsuzluğa sebebiyet veren işlemlerin takibini kolaylaştırdığı, vatandaşlara da mantıksız prosedürleri ve keyfi uygulamaları sorgulama imkânı vermekte olduğunu ifade etmiştir. Elbahnasawy (2014) e-devletin ve internetin yaygınlaşmasının, yolsuzluğa etkisini incelediği çalışmada internetin yaygınlaşması -telekomünikasyon alt yapısının gelişmesi ve daha kaliteli online hizmetlerin artması ile e-devlet uygulamalarının yolsuzluğu azaltan etkili bir araç olduğunu vurgulamıştır.

Rose-Ackerman (1978, 1994) ve Klitgaard (1988, 1995, 2004) çalışmalarında konuyu asil vekil çerçevesinde ele almış, kurumsal yapının yolsuzlukla mücadelede karşılaşılabilecek 3 durumu ifade etmişlerdir:

1. Devletin kamu hizmeti sunumunda tekel konumunda olması,
2. Kamu yetkililerine verilen izin derecesi,
3. Kamu kurumunda kullanılan sistemin şeffaflık ve hesap verebilirlik derecesi.

E-yönetişimin, yolsuzlukla mücadelede en etkin yönlerinden bir tanesi şeffaflık sağlamasıdır. Özellikle politik yolsuzluğun takip edilmesi, izlenmesi ve önlenmesi bakımından kamu birimlerinin tekel gücünü ellerinden alarak, vatandaşlar ve diğer paylaşımcılar tarafından şeffaf bir şekilde kontrol edilebilmesi E-yönetişimin katkılarının birisidir (Pathak vd. 2007: 198).

E-yönetişimin stratejik amacı bütün paydaşlar, vatandaşlar ve özel sektör açısından yönetişimi basitleştirmek ve desteklemektir. E-yönetişim, iyi yönetişimi sağlamak amacıyla elektronik sistemleri kullanarak daha güçlü, daha sorumlu ve kapsayıcı bir demokrasiye kapı aralamaktadır.

Yolsuzluğun önlenmesi ve tespiti amacıyla geliştirilmiş basit, doğru, hesap verebilir, duyarlı ve şeffaf (S.M.A.R.T. – Simple, Moral, Accountable, Responsive and Transparent) günümüzde aktif olarak kullanılan ve geliştirilen BT yönetişim modelleri yönetişimin

doğasına göre beş ana alana göre sınıflandırılmaktadır. Birincisi Yayım Modeli, ağırlıklı olarak internet gibi bilgi ve iletişim araçları ile topluma ulaşmayı hedeflemektedir. Bu modelde ne kadar vatandaşa ulaşılabilirse, kullanılan yönetim mekanizması o kadar etkili olacaktır. İkinci model Kritik Akım Modeli, kritik mahiyette bilginin (parlamento görüşmeleri, yargı kararları, yerel yönetim gibi) BİT veya yayın ağı yoluyla dağıtılması hedeflenmektedir. Üçüncü model Karşılaştırmalı Analiz Modeli, kötü yönetim uygulamalarının karşılaştırılarak analiz edilmesini, bu yolla iyi yönetime ulaşmayı hedeflemektedir. Dördüncü model e-Müdafaa/lobicilik veya Baskı Grubu Modeli, global sivil toplumun geniş yelpazede global kararları etkilemesini sağlamayı amaçlamaktadır. Beşinci model İnteraktif Hizmet Modeli ise vatandaşları doğrudan hükümet kararlarını, planlarını ve politikalarına katılımlarını sağlayacak yeni bir ufuk aralamakta, hükümetin şeffaflığı ve hesap verebilirliği yolunda önemli bir rol oynayabilmektedir (Siddique ve Khan, 2012: 15).

E-Yönetişim sistemleri 7 ana kategoride sınıflandırılabilir:

G2C (Government to Citizen): Devletten vatandaşa,

G2B (Government to Business): Devletten özel sektöre,

G2E (Government to Employee): Kamudan personeline,

G2G (Government to Government): Kamu biriminden diğer

bir kamu birimine,

C2G (Citizen to Government): Vatandaştan devlete,

G2CS (Government to Civil Societal Organisations): Devletten sivil toplum kuruluşlarına,

C2C (Citizen to Citizen): Vatandaştan vatandaşa şeklinde olmak üzere e-yönetişim sistemleri faaliyet gösterebilmektedir.

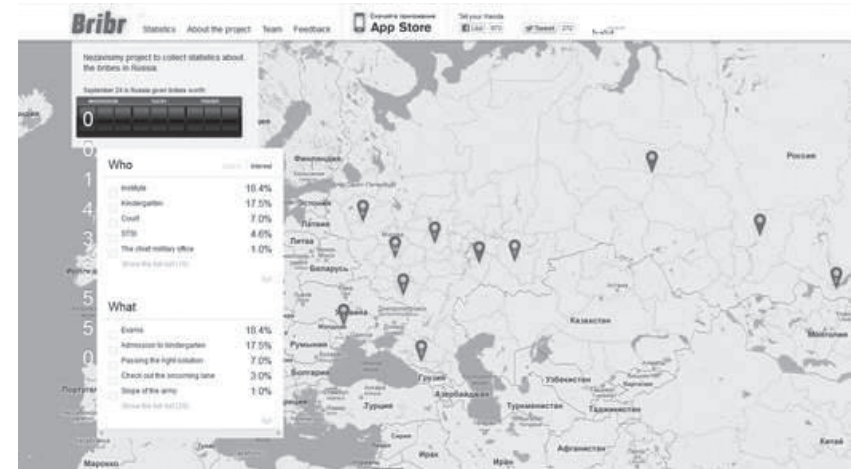
e-Yönetişim sistemleri devletler için hala yeni bir konsept olmakla birlikte teknolojinin ilerlemesi ile sürekli yenilenen bir yapıya sahiptir. Günümüzde özellikle yolsuzlukla mücadelede gerek vatandaş gerek devlet personelini bu mücadeleye interaktif şekilde çekecek sistemler oluşturulmaktadır. e-Yönetişim ile yönetim maliyetleri düşürülmeye, daha etkin, daha basit ve hesap verebilir bir sistem yaratmaya gayret edilmekte olup devlet yönetiminde

de bu sistemlerden faydalanarak bu gayelere uyumlu uygulamalar yapılması çoğu zaman yolsuzluğu doğrudan değil de dolaylı olarak ortadan kaldırmaktadır. Bunun yanında doğrudan yolsuzlukla mücadelede vatandaş da sisteme çeken örnek uygulamalar vardır:

Anti-Yolsuzluk Mobil Uygulaması (Rusya- Bribr)

Rusya'da 2012 yılında geliştirilen ücretsiz mobil uygulama ile insanları anonim şekilde kimliklerini açıklamadan ödedikleri rüşvetleri ve nerede ödediklerini teşvik etmektedir. Bu uygulama apple cihazları için geliştirilmiş olup ilgililer tarafından ulusal rüşvet haritasında izlenebilmektedir. Bu uygulamada kişilerin bilgileri gizli tutulmakla birlikte bir yönetici tarafından ödenen rüşvetin gerçek olup olmadığı ayrıca değerlendirilmektedir. Her ne kadar görsel açıdan güzel bir uygulama olsa da kullanıcı profiline daha ciddi şekilde değerlendirilmeli ve programın daha bürokratik bir görselekte olması gerektiği tavsiye edilmektedir (PwC, 2013: 105). Uygulamanın görüntüsü aşağıdadır (Şekil.1).

Şekil. 1 Bribr Ekran Görüntüsü

Anti-Yolsuzluk Web Sayfası (www.ipaidabribe.com)

Hindistan’da ilk olarak faaliyet gösteren web sitesi aracılığı ile yine istendiği takdirde kullanıcının kimliğinin gizli tutulduğu portalda rüşvet hakkında, nerede ödendiği, nasıl verildiği, büyüklüğü gibi detayların belirtilebilmekte, yeni uygulama veya iyi idareci sayesinde rüşvetin ödenmediği gibi idareye özgü bilgiler de verilebilmektedir. Site bugün Hindistan haricinde Pakistan, Suriye, Sri Lanka, Kenya, Zimbabve, Fas, Yunanistan, Azerbaycan, Ukrayna, Macaristan, Guyana ve Kolombiya’da da faaliyet göstermektedir.

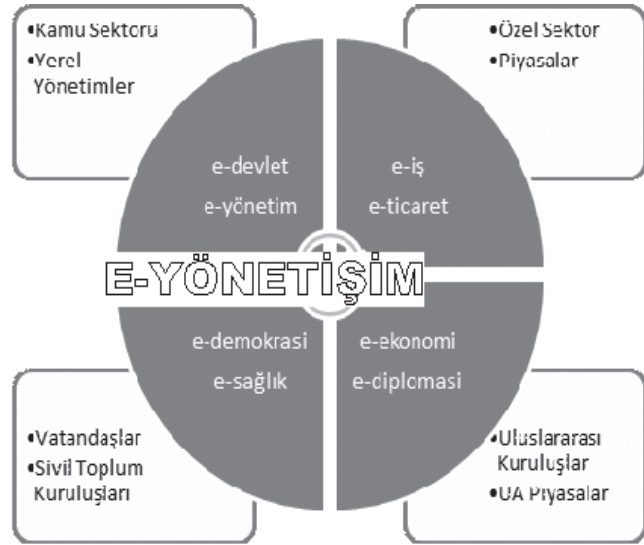
Şekil. 2 İpaidabrike Sitesinin Ekran Görüntüsü

Her ne kadar “fırsatları ve avantajları” bulunsun da e-yönetişimin özellikle bilgi teknolojilerinden kaynaklı bazı tehditleri de bulunmaktadır. Bunlar teknolojik yatırımların getireceği ek yük, teknik eğitim süreci ve maliyeti, ayrıca muhtemel güvenlik açıklarının doğuracağı risklerdir. Bilgi çağında elektroninin yaşam tarzına etkisinin zirve yaptığı bu dönemde en büyük risklerden bir tanesi de güvenlik açıkları yatmaktadır. E-Yönetişimden, E-Ticaret’e, E-Öğrenme’den, E-Sağlığa, M-Yönetişim’den M-Sigorta’ya kadar mahremiyet derecesinde finansal boyuta kadar birçok bilginin depolandığı sanal bir dünyada iyiler olduğu kadar kötüler (ülkeye zarar vermek isteyenler) ve çirkinler (kendi yararına bilgi hırsızlığı yapanlar) bulunabilmektedir. Brute Force Saldırısı, Bumerang Saldırısı, DoS saldırısı vb. gibi birçok saldırı yöntemi günümüzde elektronik hayatı tehdit edebilmektedir (Roy ve Karforma, 2011: 333-334). Bu unsurların üzerinde durularak, uzun dönemli şekilde planlamanın yapılması ve muhtemel senaryoların dikkate alınarak (olağan üstü afetler, savaş, siber saldırı vb.) e-yönetişim sistemlerinin oluşturulması ve yürütülmesi kamu hizmetlerinin kesintisiz şekilde sunulabilmesi için hayati derecede önemlidir.

E-yönetişim, e-demokrasi ve e-devlet olmak üzere iki kavram üzerinde yükselmektedir. E-demokrasi, devlet (seçilen) ve vatandaş (seçen) arasındaki elektronik iletişimi anlatmakta, E-devlet ise kamu hizmetlerinin elektronik olarak sunulmasını ifade etmektedir (Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007: 10). E-yönetişimin içerisine özel kesim ile ilişkisini belirtmek bağlamında e-iş veya e-ekonomi de söylenebilir. Bu durumda e-yönetişim, e-demokrasi, e-devlet ve e-ekonomi gibi modellerle ilişkili bir bütün haline gelmektedir (Uçkan, 2003: 3). Nitekim e-devlet, e-iş/e-ekonomi, e-demokrasi ile ilişkili olarak e-yönetişim modeli Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3: E-Yönetişim Modeli ve Sosyo-Ekonomik Ağ Yapısı

Şekil 3'te de görüldüğü üzere e-yönetişim, e-devlet yapılanmasının toplumsal aktörler tarafından içselleştirilmiş halidir. Yani e-yönetişim, toplum içerisinde devlet ve devlet dışındaki aktörlerin e-devlet ilke ve varsayımlarını benimseyerek, ağ üzerinden etkileşime geçmesini ifade etmektedir. Bu şekilde, e-devlet ilke ve politikalarını uygulayan aktörler, ağ üzerinden yönetim mekanizmasını dijital bilgi tabanına uygun olarak dönüştürmektedir. İçselleştirilmiş olan bu yeni oluşum da e-yönetişim adını almaktadır (Doğan ve Ustakara, 2013: 8).

Kırgızistan'da E-Yönetişim Yoluyla Yolsuzlukla Mücadele

Sovyetler Birliğinin dağılması ile 1991 yılında bağımsızlığını ilan eden Kırgızistan (Kırgız Cumhuriyeti) 'ın ilk seçilmiş Cumhurbaşkanı Akayev'in 2005 yılında devrilmesi sonrası,

“yolsuzlukla mücadele ve ekonomik ve sosyal reformlar” söylemi ile başa geçen Bakıyev'in de statüko ile mücadele edememesi, iddialara göre gerçekleştirilen bütün reformların şahsi menfaatine göre şekillendirilmesi, aile fertlerini kritik yerlere yükseltmesi gibi taahhütlerine aykırı icraatlar nedenleri ile yolsuzluk, kronizm ve kayırmacılık gibi problemler 2010 yılında Bakıyev iktidarının da sonunu getirmiştir. 2011 yılında Atambayev, seçimleri kazanmış ve seçim konuşmasında yolsuzluk dolayısıyla ülke ekonomisinin yaklaşık 500 milyon \$ zarar ettiğini belirterek, yolsuzlukla öncelikli şekilde mücadelenin sinyallerini vermiştir (Nichol, 2012: 9).

Kırgızistan, Transparency International'ın 2011 yılı yolsuzluk algısı endeksinde 100 puan üzerinden 21 puan ile 17 ülkeyi geride bırakarak 182 ülke içerisinde 165. sırada yer almakta iken 2012 yılında 100 puan üzerinden 24 puan ile 21 ülkeyi geride bırakarak 174 ülke içerisinde 154. sırada yer almış, 2013 yılında ise 24 puan ile 26 ülkeyi geride bırakarak 177 ülke içerisinde 150. sırada yer almıştır. Görüldüğü üzere 2011 yılında başlatılan yolsuzlukla mücadele kararları ile 21 puan düzeyinden 24 puan düzeyine çıkılarak, 2011 yılında 17 ülkenin önünde yer almakta iken 2013 yılında 26 ülkeyi geride bırakacak düzeye gelinmiştir. Ancak her ne kadar ilerleme kaydedilse de halen dünya sıralaması açısından yolsuzluk ciddi boyutlarda yer almaktadır (Tablo. 1).

Tablo.1 Yıllar İtibariyle Kırgızistan'ın Transparency International Endeks'teki Konumu

Yıl	CPI Puanı	Ülke Sıralaması / Toplam Ülke	Ülke / Bölge	Kullanılan Anket
2011	21	164 / 182	Kırgızistan	8
2012	24	154 / 174	Kırgızistan	6
2013	24	150 / 177	Kırgızistan	6

Kaynak: www.transparency.org

Kırgızistan, 20 ülkeyi kapsayan Doğu Avrupa ve Orta Asya grubu ülkeleri içerisinde Özbekistan, Türkmenistan ve Tacikistan'ın önünde 17. sırada yer almaktadır (Tablo.2). Çevre ülkelere bakıldığında yolsuzluk puanı açısından durum pek iç açıcı olmakla birlikte Kırgızistan'da yolsuzluğun jeopolitik, tarihsel ve sosyoekonomik etkileri göz ardı edilmemelidir.

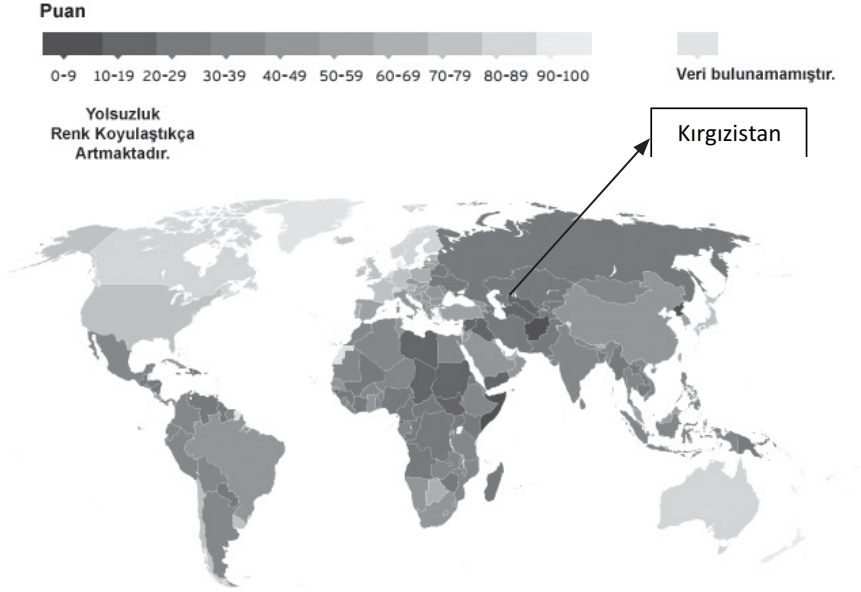
Tablo.2 2013 Yılı Orta Asya Bölgesi - Transparency International Endeksi

Bölgesel Sıralama	Ülke / Bölge	KOD	2013 Sıralama	CPI 2013 Puanı	CPI 2012 Puanı	Yolsuzluk Durumu
1	Türkiye	TUR	53	50	49	Bozulmuş
2	Gürcistan	GEO	55	49	52	Bozulmuş
3	Makedonya	MKD	67	44	43	Bozulmuş
4	Karadağ	MNE	67	44	41	Bozulmuş
5	Bosna Hersek	BIH	72	42	42	Bozulmuş
6	Sırbistan	SRB	72	42	39	Bozulmuş
7	Ermenistan	ARM	94	36	34	Daha fazla bozulmuş
8	Moldovya	MDA	102	35	36	Daha fazla bozulmuş
9	Kosova	KOS	111	33	34	Daha fazla bozulmuş
10	Arnavutluk	ALB	116	31	33	Daha fazla bozulmuş
11	Beyaz Rusya	BLR	123	29	31	Daha fazla bozulmuş

12	Azerbaycan	AZE	127	28	27	Daha fazla bozulmuş
13	Rusya	RUS	127	28	28	Daha fazla bozulmuş
14	Kazakistan	KAZ	140	26	28	Daha fazla bozulmuş
15	Ukrayna	UKR	144	25	26	Daha fazla bozulmuş
16	Kırgızistan	KGZ	150	24	24	Daha fazla bozulmuş
17	Tacikistan	TJK	154	22	22	Daha fazla bozulmuş
18	Türkmenistan	TKM	168	17	17	En fazla bozulmuş
19	Özbekistan	UZB	168	17	17	En fazla bozulmuş

Kaynak: www.transparency.org

Şekil.4 Dünya’da (177 Ülke/Bölgeyi Kapsayan) Kamu Sektöründe Algılanan Yolsuzluk Haritası

Kaynak: www.ey.com (Transparency International Corruption Perceptions Index 2013)

Dünya Bankasının World Wide Governance Göstergelerine (WGI) göre oluşturulmuş yukarıdaki haritada görüleceği üzere Kırgızistan bölge ülkelerine yakın şekilde 20-29 puan aralığında belirlenen renkte, yolsuzluğun yüksek olduğu grupta yer almaktadır. Yolsuzluk haritada da görüleceği gibi sadece Kırgızistan’da değil dünya genelinde büyük bir sorun olarak baş göstermektedir(Şekil.4).

Bir diğer veri, 2013 yılı “Business Environment and Enterprise Performance Survey”in Kırgızistan’da 270 firma ile yapılan anketinden elde edilmiştir. (Tablo.3) Buna göre yolsuzluk, ekonomik belirsizlik ve siyasi istikrarsızlıkla birlikte özel sektör ve dış yatırımcı açısından bir ülkede iş yapabilmeyen önündeki 3 büyük sorundan bir tanesidir. Üretici firmalarla yapılan ankette,

yolsuzluğun özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar için büyük bir sorun olduğu görülmektedir. Büyük firmaların yolsuzluğun olduğu ortamda küçük ve orta ölçekli firmaları dışlayabilmekte ve piyasayı ele geçirebilmektedir.

Bununla birlikte yolsuzluk kayıt dışı ekonomiyi de etkileyebilmektedir. Ulusal ajansa tarafından açıklanan verilere göre Kırgızistan’da GSMH’nin %39’u civarında kayıt dışı ekonominin varlığı tahmin edilmektedir (Kyrgyzstan Security Newswire: 2012). İşletmeler ağır regülasyon, yetersiz denetim ve yolsuzluk ile karşılaştıklarında, kayıt dışı faaliyetlere yönelebilmektedirler(Singh ve diğerleri, 2012: 1).

E-Yönetişim modellerinin başarılı olabilmesi her ne kadar sistemlerin kusursuz olmasına bağlı olsa da ne kadar vatandaşa ulaşabildiği ve dönüşüm aldığı ile de doğru orantılıdır. Çağın icadı internet, genel amaçlı bir teknoloji olup, ekonomiyi birçok yönden etkilemekte, büyüme, beşeri sermaye, bilginin dağıtımı ve e-devlet gibi birçok alanda altyapıyı kurmakta, yönetişimi kolaylaştırmakta ve yolsuzluğu azalttığı söylenebilmektedir (Andersen vd, 2011: 29). Bu açıdan bakıldığında internet Kırgızistan’da 2000 yılında 52 bin kişiye ulaşmakta iken 2012 yılında bu rakam 2 milyon kişiyi aşmıştır (Tablo.4). Nüfusunun yaklaşık %40’ı internete ulaşabilmekte, Asya ortalamasının üstünde bir seviyede bulunmaktadır. Bu açıdan yolsuzlukla mücadelede avantajlı bir konumda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo.3: Kırgızistan'da Faaliyet Gösteren 270 Firma İle

Yapılmış Girişimcilik Anketi (Yolsuzluk)

Ekonomi	Yıl	Alt Grup	Alt Grup Düzeyi	Ortalama	Rüşvet Vakası (En az 1 kere rüşvet ödemiş firmaların %'si)	Rüşvet Oranı (İstenen g.resmi ödeme veya hediyelerin, kamu işlemleri değerinin %'si)	Vergi memurları ile görüşmede hediye/para veren firmaların %'si	Hükümet taahhüdünü güvene altına almak için hediye veren firmaların %'si	Hükümet taahhüdünün güvene altına almak için istenen hediye için değeri (sözleşme değerininin %'si)	İşletme lisansı almak için hediye veren firmaların %'si	İthalat lisansı almak için hediye veren firmaların %'si	İnşaat ruhsatı alabilmek için hediye veren firmaların %'si	Elektrik hattı bağlatmak için hediye veren firmaların %'si	Su hattı bağlatmak için hediye veren firmaların %'si	«İşlerin yapılması» için kamu görevlilerine hediye veren firmaların %'si	Yolsuzluğu büyük bir engel olarak tanımlayan firmaların %'si	Yargı sistemini büyük bir engel olarak tanımlayan firmaların %'si
Tüm Ülkeler	2013			Ortalama	17,3	13,1	12,2	26,7	1,8	13,6	12,7	22,4	15,8	16,3	19,1	35,3	16,8
Doğu Avrupa & Orta Asya	2013			Ortalama	13,8	10,6	9,8	26,0	1,6	9,7	10,4	23,3	12,3	9,2	16,7	24,3	9,0
Kırgızistan	2013			Ortalama	60,5	54,4	55,9	61,8	2,7	54,9	65,4	40,6	52,0	69,8	52,1	59,3	4,0
Kırgızistan	2013	Sektör	İmalat	Ortalama	49,4	41,9	43,6	39,8	2,3	57,4	38,6	34,2	43,5	n.a.	39,8	50,0	5,1
Kırgızistan	2013	Sektör	Tümü	Ortalama	65,4	59,8	61,1	71,5	2,9	53,7	71,7	43,6	55,1	72,1	57,5	63,6	3,4
Kırgızistan	2013	Sektör	Perakende	Ortalama	75,5	59,6	69,1	93,5	3,9	23,9	43,9	69,4	80,5	79,3	70,3	60,9	8,7
Kırgızistan	2013	Sektör	Diğer Hizmetler	Ortalama	63,5	59,8	59,6	64,7	2,5	59,5	76,2	39,3	43,2	68,7	55,2	64,1	2,4
Kırgızistan	2013	Büyüklik	Orta Ölçek (20-99)	Ortalama	57,2	51,5	52,5	58,1	2,4	52,6	74,8	39,2	49,4	n.a.	54,9	50,0	2,0
Kırgızistan	2013	Büyüklik	Küçük Ölçek (5-19)	Ortalama	63,1	59,9	61,1	80,8	3,7	54,4	n.a.	52,4	n.a.	n.a.	52,0	68,5	4,6
Kırgızistan	2013	Büyüklik	Büyük Ölçek (100+)	Ortalama	64,4	50,4	54,1	37,2	1,7	61,5	56,6	39,0	59,5	n.a.	43,7	65,1	8,2
Kırgızistan	2013	Lokasyon	Bişkek	Ortalama	68,9	63,1	62,3	58,3	2,1	76,4	70,0	59,9	75,3	91,0	56,5	64,4	4,0
Kırgızistan	2013	Lokasyon	Çuy + Talas	Ortalama	43,7	38,0	46,8	49,1	2,5	33,5	n.a.	37,5	n.a.	n.a.	45,6	54,1	2,7
Kırgızistan	2013	Lokasyon	Issık - Göl	Ortalama	41,9	38,0	37,3	51,1	3,3	69,6	n.a.	0,0	n.a.	n.a.	52,0	54,1	13,7
Kırgızistan	2013	Lokasyon	Narın	Ortalama	48,9	40,8	48,9	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	...	43,9	43,9	0,0
Kırgızistan	2013	Lokasyon	Güney	Ortalama	34,9	26,4	29,5	42,5	3,2	32,3	n.a.	13,8	n.a.	n.a.	31,7	46,2	5,8
Kırgızistan	2013	İhracat Türü	Toplam satışların % 10 veya daha fazlası doğrudan ihracat	Ortalama	59,7	46,2	43,7	n.a.	n.a.	82,8	89,0	0,0	n.a.	...	65,8	51,2	1,4
Kırgızistan	2013	İhracat Türü	İhracatı bulunmamaktadır.	Ortalama	60,6	55,2	56,8	60,0	2,8	50,5	55,7	47,2	49,6	69,8	50,9	60,0	4,2
Kırgızistan	2013	Üst Yönetici	Kadın	Ortalama	58,6	54,9	54,4	55,4	1,6	68,4	59,9	57,5	87,5	n.a.	54,8	66,5	4,5
Kırgızistan	2013	Üst Yönetici	Erkek	Ortalama	61,3	54,2	56,5	63,9	3,1	50,2	68,2	35,7	41,0	60,7	51,0	56,3	3,7
Kırgızistan	2013	Mülkiyet	Yerli	Ortalama	59,6	53,4	54,8	62,0	2,7	49,6	56,0	41,9	46,7	64,3	52,5	56,6	4,8
Kırgızistan	2013	Mülkiyet	% 10 veya Daha Fazlası Yabancı Sermaye	Ortalama	63,1	57,2	59,3	60,9	2,8	77,6	73,1	35,5	n.a.	n.a.	50,8	67,7	1,4

Kaynak: www.enterprisesurveys.org

Tablo. 4 Kırgızistan'da İnternet ve Facebook Kullanımı

İNTERNET KULLANIMI, NÜFUS VERİLERİ VE FACEBOOK İSTATİSTİKLERİ						
Ülkeler	Nüfus	İnternet Kullanıcıları	İnternet Kullanıcıları	Yaygınlık	Kullanıcılar	Facebook
	(2012 Yaklaşık)	(2000 Yıl)	30.06.2012	(Nüfus %)	% Asya	31.12.2012
Kırgızistan	5,496,737	51,6	2,194,400	39.9 %	0.2 %	109,06
Asya Ülkeleri	3,922,066,987	114,304,000	1,076,681,059	27.5 %	100.0 %	254,336,520
Diğer Ülkeler	3,095,779,935	44.1 %	1,328,837,317	42.9 %	55.2 %	721,607,440
TOP-LAM	7,017,846,922	100.0 %	2,405,518,376	34.3 %	100.0 %	975,943,960

Kaynak: www.internetworldstats.com

Yolsuzluk bakımından Kırgızistan'daki durumu genel hatlarıyla resmedildikten sonra çalışmamızın devamında Kırgızistan'da yolsuzlukla mücadele konusunda özellikle e-yönetişim alanında atılan adımlar değerlendirilecektir.

İlk olarak 1990'ların sonlarına doğru telekomünikasyon ağı ve TAE (Trans-Asia-Europe²⁶) projelerinin tamamlanması, 1998'de Akayev'in Davos'ta duyurduğu Kırgızistan'ın Bilgi Toplumu Tercih konusması ile 2002 yılında başlatılan e-devlet stratejisinde Kırgızistan'da kamu hizmetlerinde elektronik sistemlerin ve kapalı ve açık devre ağı sistemlerinin kullanılması teşvik edilmiştir. Uzmanlar, E-devlet, e-ticaret (e-ekonomi) ve e-egitim alanında 2003-2005 ve 2006-2010 yıllarını kapsayan 2 aşamalı dönemler için belirlediği hedeflerin ancak %30'una ulaşabildiğini dile

²⁶ TAE, Asya'dan Avrupa'ya fiber optik kablolar yoluyla modern telekomünikasyon işletmelerinin bağlantısının sağlandığı projedir.

getirmektedirler²⁷. 2014 yılı Nisan ayında UNDP işbirliği ile belirlenen son Stratejik Planda 2014-2017 yılları için Kırgızistan'da E-Devlet eylem planı ilan edilmiştir. Bu planda üzerinde önemle durulan husus, daha önceki planlardan farklı olarak yönetim sistemlerinde doğrudan yolsuzluğu önleyici ve ortadan kaldırmayı amaçlaması ve vatandaşlara daha kaliteli hizmetin sunumudur. Stratejinin uygulanması amacıyla kurulan Ulusal E-Devlet Merkezi, uygulayıcı idareler ile yerel idareler arasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı ve uygulanması gibi konularda koordinasyonu sağlamaktadır. Bu plan ile arzulanan hedeflere ulaşılmasına en büyük sorun, taşrada bazı kesimlerde internet erişimi yeterli düzeyde olmamasıdır. Kırgızistan'da halkın %64'ü kırsal alanda yaşamaktadır²⁸. E-yönetişim ile istenen hedeflerin gerçekleştirilmesi ayrıca vatandaşların yeterli düzeyde bilgi ve iletişim teknolojileri açısından kullanım kapasitesi ve dolayısıyla eğitim düzeylerinin yüksek olmasına bağlıdır. Kırgızistan'da bu konu hakkında da son planda üzerinde durulmaktadır.

One Stop Shop (Tek Durak), uygulaması ile işletmelerin faaliyet ve/veya faaliyetlerini sürdürebilmesi için gereken prosedürlerin, denetimlerin, lisans ve izinlerin alınmasını, basitleştirilmesi veya azaltılması amacıyla geliştirilmiş olan bu yöntem Kırgızistan'da 2012 yılından bu yana uygulanmakta ve 72'den daha fazla lisans uygulaması kaldırılmış, lisansa konu faaliyetler için gerekli işlemlerin sayısı da 500'den 220'ye düşürülmüştür. Bazı ajanslar ve kamu kurumları yeniden dizayn edilerek veya birleştirilerek kamu çalışanlarının sayısı %15 civarında azaltılmıştır. Devlet tarafından sunulan hizmetlerin sayısı da yaklaşık 200 bin'den 386'ya düşürülmüştür. (European Bank for Reconstruction and Development, 2012: 123).

²⁷ http://www.timesca.com/index.php?option=com_content&view=article&id=13705:kyrgyzstan-to-introduce-e-government-strategy&catid=78:politic-a-opinion&Itemid=566

²⁸ <http://country-facts.findthebest.com/1/119/Kyrgyzstan>

FESTI (The Fuel and Energy Sector Transparency Initiative), Akaryakıt ve Enerji Sektörü Şeffaflığı Girişimi, 2011 yılı Haziran ayında başlatılarak enerji sektöründe şeffaflığı ve hesap verilebilirliği artırmayı amaçlamaktadır. 2009 yılında patlak veren enerji krizine karşı çözüm üretmek üzere kurulan yönetim sistemi sayesinde daha şeffaf bir görünüme bürünen sektörde iletim hatlarında 200 milyon USD düzeyinde tasarruf yapılmış ve anti-yolsuzluk sivil toplum kuruluşları tarafından da sürekli gözetim altında faaliyetlerini sürdürmektedir.²⁹

Sağlık Hizmetlerinde UNDP'nin desteklediği E-Sağlık projesi ile ana bölge hastanesi alanında uzman doktorlar, o bölgeye bağlı yerel sağlık çalışanlarıyla e-sağlık teknoloji sistemini kullanarak iletişime geçebiliyor ve gerekli hayat kurtarıcı bilgileri ve teşhis, ilaç tavsiyesi gibi tıbbi desteği sunabilmektedirler. Bu şekilde hem gereksiz ilaç sarfiyatı hem de sağlık harcamalarından, hem de vatandaşlar tarafından yapılan usulsüz ödemelerin önüne geçilebilmektedir.

Özellikle son yıllarda uluslararası organizasyonlarla da sıkı işbirliğine giden Kırgızistan UNDP ve Dünya Bankası koordinasyonuyla yönetim ve yolsuzlukla mücadele gibi konularda projeler yürütmektedir. Elektronik yönetim konusu uzmanlık gerektiren bir konu olması sebebiyle tecrübesi yüksek organizasyonlarla işbirliğine gidilmesi görevdeşlik yaratarak, geleneksel yönetimden elektronik devlete geçiş sürecini kısaltacaktır. UNDP Kırgızistan ile 2002 yılından bu yana geleneksel devletten e-devlete geçiş sürecinde desteklerini sürdürmektedir. UN DP'nin çalışmaları iyi yönetim alanında 3 konuya odaklanmıştır: Âdemi merkeziyetçilik ve yerel öz-yönetişimin sağlanması, etkin adalet sistemi/yolsuzlukla mücadele ve parlamento reformu. Demokratik yönetim programı Cumhurbaşkanlık, Başbakanlık, Adalet Bakanlığı, Cumhuriyet Başsavcılığı, Ombudsmanlık Enstitüsü, diğer Bakanlıklar ve sivil toplum örgütleri ile birlikte yönetişimin demokratik ilkelerini

²⁹ <http://www.wri.org/blog/2011/12/kyrgyzstan-makes-progress-electricity-sector-reform>

yükseltmek ve kapasitesini güçlendirmek amacıyla ortak bir şekilde çalışılmaktadır.³⁰ Dünya Bankası da 1992 yılından bu yana ekonomik ve demokratik reform amaçlı yaklaşık 1 milyar USD kadar hibe ve imtiyazlı kredilerden oluşan finansal destekte bulunmuştur. En son Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi ve Orta Vadeli Kalkınma Programında belirlenen iyi yönetim, yolsuzlukla mücadele ve makro ekonomik istikrarı sağlamak amacıyla 1. Kalkınma Politikası Operasyonu (DPO1) adlı finansal destek programı 2013 yılında başlatılmıştır.³¹

Sonuç

Küreselleşme ve bilgi toplumunun yaygınlaşması ile yolsuzluk, özellikle son dönemlerde gerek gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tamamında karşılaşılan, görülen, kimi ülkelerde ciddi sorunların başında gelen ekonomik ve sosyolojik boyutu olan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem Ekonomik gelişme ve kalkınmada, hem de demokratikleşme önünde büyük bir engel olan yolsuzluk, bireyler arasındaki rekabeti ve gelir dağılımını olumsuz etkileyerek toplumun geneli üzerinde uzun vadede büyük yaralar açabilmektedir. Bilgi ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, hem vatandaşlar arasındaki hem devlet kurumları arasındaki hem de devlet ile vatandaşlar arasındaki etkileşimi artırmış, küresel rekabette her ülke için bu alt yapı sistemlerinin geliştirilmesi öncelikli hal almıştır. Bundan ötürü yolsuzlukla mücadele bütün ülkeler için çözülmesi gerekli öncelikli sorunlardan bir tanesidir. Demokratik toplumlarda bu mücadelede bilgi ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, geleneksel devletten, e-devlete dönüşüm ve yönetimden vatandaşlar

³⁰ www.kg.undp.org/content/kyrgyzstan/en/home/presscenter/pressreleases/2014/04/10/new-e-governance-strategy-is-discussed-as-a-mean-to-improve-public-services-and-curb-corruption

³¹ www.worldbank.org/en/news/press-release/2013/07/25/world-bank-supports-critical-reforms-kyrgyz-republic

ile etkileşime önem veren e-yönetişime geçiş hem doğrudan hem de dolaylı olarak yeni bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. SMART yani basit, etik, hesap verilebilir, duyarlı ve şeffaf bir yönetişimin elektronik versiyonu olarak karşımıza çıkan e-yönetişim literatürde yolsuzlukla mücadelede daha basit, daha şeffaf, hesap verebilir, duyarlı, vatandaşları dinleyen ve çözüm üreten bir sistem olarak yolsuzluğu önlemekte, tespit edilmesini kolaylaştırmakta ve caydırmaktadır. Literatürde e-devletin ve e-yönetişim gibi bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanan ve yolsuzlukla mücadelede hatırı sayılır ilerleme kaydeden çok sayıda örnek bulunmaktadır. Ancak bu mücadelede elektronik sistemlerin, bilgi depolarının ve web portallarının kullanıcı dostu olması, tam güvenlik sağlaması, sürekli güncellenebilir olması ve özellikle güvenlik açıklarına müsaade etmemesi hayati önem arz etmektedir.

Kırgızistan Asya'nın merkezinde 5 buçuk milyon nüfusa sahip, nüfusunun %65'i kırsal kesimde, genç bir nüfusa sahip, tarım ve madencilğe dayalı ekonomisi ile Türkî Devletler ve Çin arasında küresel ekonomik konjonktürde gelecek vaat eden bir ülke olsa da tarihsel, siyasal ve jeopolitik bağlamda geçmiş hükümetler döneminden kalan bir yük ile yoluna devam etmektedir. İşsizlikten sonra 2. büyük sorun olarak yolsuzluk, ülke gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple yeni hükümet bu yönde çok ciddi adımlar atmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojik alt yapı yatırımları ile özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu kesiminde kullanımına yönelik reformlar yapılmış ve taahhütler verilmiştir. Yolsuzluk endekslerinde oldukça geri sıralarda yer alsa da son dönemlerde atılan adımlar ülke sıralaması olumlu etkilenmektedir. E-yönetişimin yolsuzlukla mücadelede etkisi olumlu yönde olsa da etkisini artırabilmek için öncelikli olarak kırsal kesimin iletişim alt yapısının kuvvetlendirilmesi ve eğitim kalitesini yükseltilmesi gerekmektedir. Günümüzde yolsuzluk her ne kadar az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için bir sorun gibi gözükse de gelişmiş ülkelerde de bir üst yaşam formu ile karşımıza çıkabilmektedir. Bundan ötürü yolsuzluğun kısa vadede işleri çözdüğü, kolaylaştırdığı

veya hızlandırdığı gibi bir algı yanılmasına düşmeden, uzun vadede toplum üzerinde ahlaki etkisini önemseyerek, demokratik siyasi rejimlerde politika üstü bir amaçla güdülenerek sürekli kendini yenileyen mücadele yöntemleri üzerinde durulmalı ve minimize edilmeye gayret gösterilmelidir.

Kaynakça

AKTAN, C. C., (2001), "Siyasal Ahlak ve Siyasal Yozlaşma", Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Coşkun Can Aktan (Ed.), Hak-İş Yayınları, Ankara, ss. 51-60.

ANDERSEN, T. B. (2009), "E-Government as an anti-corruption strategy", Information Economics and Policy, 21(3), 201-210.

ANDERSEN, T. B., BENTZEN, J., DALGAARD, C. J., ve SELAYA, P. (2011), "Does the Internet Reduce Corruption? Evidence from US States and across Countries", The World Bank Economic Review, 1hr025.

BACKUS, M. (2001), "E-Governance and developing countries-introduction and examples", IICD Research Report No. 3.

BERTOT, J. C., JAEGER, P. T., ve GRIMES, J. M. (2010), "Using ICTs to create a culture of transparency: E-government and social media as openness and anti-corruption tools for societies", Government Information Quarterly, 27(3), 264-271.

BHUIYAN, S. H. (2011), "Modernizing Bangladesh public administration through e-governance: Benefits and challenges", Government Information Quarterly, 28(1), 54-65.

CISAR, O. (2003), "Strategies for using information technologies for curbing public-sector corruption: The case of the Czech Republic (CR)", Open Society Institute, Budapest. Erişim: 2 Mayıs 2014 <http://pdc.ceu.hu/archive/00001820/01/Cisar.pdf#search='ICTs%20for%20AntiCorruption%20and%20transparency%20in%20public%20administration>

DEMİREL, Demokaan (2010), “Yönetişimde Yeni Boyut: E-Yönetişim”, *Türk İdare Dergisi*, 466, 65-94.

DOĞAN, K. C., ve USTAKARA, F. (2013), “Kamuda Bir Yapılanma Dönüşümü Olarak E-Devlet Ve E-Yönetişim İlişkisi Üzerine.”, *Global Journal of Economics and Business Studies Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, Sayı: 3, 1-12.

Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013; (2007), “Kamuda İyi Yönetişim”, DPT Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

DPT, (2007), “Kamuda İyi Yönetişim”, Özel İhtisas Raporu, 9.Kalkınma Planı (2007-2013), Yayın No: DPT 2721, Ankara.

EIGEN, P. (1995), “Bündnispartner im Kampf gegen internationale Korruption”, International Conference “Korruption in Deutschland” of the Friedrich-Ebert-Stiftung, Berlin, 16–17 February.

ELBAHNASAWY, N. G. (2014), “E-Government, Internet Adoption, and Corruption: An Empirical Investigation”, *World Development*, 57, 114-126.

ERDAL, Murat, (2002), “Elektronik Bilgi Çağında Kamu Yönetimi ve Bir Yerel Yönetim Uygulaması”, I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Bildiriler Kitabı, 10-11 Mayıs, ss.165-181, Kocaeli.

European Bank for Reconstruction and Development, (2012), “Kyrgyz Republic Country Assessment”. <http://www.ebrd.com/downloads/research/transition/assessments/kyrgyzrepublic.pdf> 122-123.

FINGER, Matthias ve Gaëlle Pecoud (2003), “From e-Government to e-Governance? Towards a model of eGovernance”, *Electronic Journal of e-Government*, 1(1), 1-10.

GORDON, Thomas F. (2012), “eGovernance and its Value for Public Administration”, http://www.lefis.org/outcomes/proposals/technical_archivos/legal_knowledge_based_systems_for_%20egovernance_and%20_public_administration.pdf, (Erişim Tarihi: 14.06.2014)

KAUFMANN, D., (1997), “Corruption: The Facts”, *Foreign Policy*, No: 107, pp. 114131.

KLITGAARD, R. (1988), “Controlling corruption”, In Goudie, A. W., & Stasavage, D. (1997); “Corruption: The Issues”, OECD Development Center. Working Paper No. 122. Erişim: 04 Mayıs 2014 <http://www.oecd.org/dev/poverty/1849511.pdf>.

KLITGAARD, R. (1995), “National and international strategies for reducing corruption”, Presented to OECD Symposium On Corruption And Good Governance, Paris. In Goudie, A.W., and D. Stasavage (1997), “Corruption: The Issues”, OECD Development Center. Working Paper No. 122. Erişim: 4 Mayıs 2014 from: <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/pp-corruption-1finished.pdf>.

KLITGAARD, R. (1996), “Bolivia: Heating sick institutions in La Paz”, In Patrick, M. (Ed.). “Governance and the economy in Africa: Tool for analysis and reform of corruption”, College Park, Md.: Center for Institution Reform and the Informal Sector. In Tangkitvanich, S. “Designing E-government Services to Combat Corruption in Developing Countries”, The ASEM Conference on Globalisation and ICT. 10– 12 March 2003, Malmö and Helsingborg, Sweden Session IIB, March 1. Thailand Development Research Institute, Thailand. Erişim: 18 Mayıs 2014 <http://www.iked.org/Publications%20-%20ASEM.html>

KANUNGO, V. (2004), “Citizen Centric e-Governance in India: Strategies for Today, Vision for Future. New Delhi: Society for Promotion of E-Governance”.

Kyrgyzstan Security Newswire, 2012, “Shadow economy accounts for 39% of Kyrgyz GDP. <http://www.universalnewswires.com/centralasia/kyrgyzstan/security/viewstory.aspx?id=13361>

MAHMOOD, R. (2004), “Can information and communication technology help reduce corruption? How so and why not: Two case studies from south Asia”, *Perspectives on Global Development and Technology*, 3(3): 347–373.

MORGAN, A. L., (1998), “Corruption: Causes, Consequences and Implications”, The Asia Foundation Working, Paper Series, No: 9, October.

NICHOL, Jim, (2012), "Kyrgyzstan: Recent Developments and U.S. Interests", Congressional Research Service 7-5700, Erişim: 10 Mayıs 2014, <http://fas.org/sgp/crs/row/97-690.pdf>.

PALVIA, Shailendra C. Jain ve SUSHIL S. Sharma (2007), "E-Government and E-Governance: Definitions/Domain Framework and Status around the World", Foundation of E-governance, 5th International Conference on E-governance (ICEG), 28-30 December 2007, Hyderabad, 1-12.

PARDHASARADHI, Y., ve REDDY, M. V. R. (2013), "Fostering e-Governance to fight Corruption: The Indian Experience". 한국행정학회 추계학술발표논문집, 2013(단일호), 1131-1143.

PATHAK, R. D., SINGH, G., BELWAL, R., ve SMITH, R. F. I. (2007), "E-governance and Corruption-developments and Issues in Ethiopia", Public Organization Review, 7(3), 195-208.

PwC, (2013), "Identifying and Reducing Corruption in Public Procurement in the EU". Erişim: 1 Mayıs 2014, http://ec.europa.eu/anti_fraud/documents/anti-fraud-policy/research-and-studies/identifying_reducing_corruption_in_public_procurement_en.pdf

RICKS, S. (1995), "Economic analysis of economic crime with special reference to corruption and bribery", Berlin: VWF.

ROSE-ACKERMAN, S. (1978), "Corruption: A study in political economy", New York: Academic Press.

ROSE-ACKERMAN, S. (1994), "Reducing bribery in the public-sector", In Duc, V. T. (Ed), "Corruption and democracy: Political institutions, processes and corruption in transition states in east-central Europe and in the former Soviet Union", In Goudie, A.W., and D. Stasavage. (1997), "Corruption: The Issues", OECD Development Center. Working Paper No. 122. Erişim: 4 Mayıs 2014 <http://www.oecd.org/dev/poverty/1849511.pdf>.

ROSE-ACKERMAN, S. (1999), "Corruption and government: Causes, consequences, and reform", Cambridge: Cambridge University Press.

ROSE-ACKERMAN. S. (2004), "The challenge of poor governance and corruption", Copenhagen Consensus Challenge Paper. Erişim: 17 Haziran 2014 <http://www.copenhagenconsensus.com/sites/default/files/pp-corruption1finished.pdf>.

ROY, A., ve KARFORMA, S. (2011). "Risk and Remedies of E-governance Systems", Oriental Journal of Computer Science & Technology (OJCST), 4(02), 329-339.

SAATÇIOĞLU, Cem (2010), "Yerel Yönetimlerde Bilgi Sistemleri ve Teknolojileri: İstanbul Örneği", 8. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 28-31 Ekim 2010, İstanbul, 237-256.

SHLEIFER, A. and R. W. WISHNY, (1993), "Corruption", The Quarterly Journal of Economics, Sayı: 108, No: 3, pp. 599-617.

SIDDIQUE, W. ve KHAN, M. N. A., (2012), "From Governance to e-Governance: A Way Forward.", Adv. Eng. Tec. Appl. Vol.1 No. 1 (2012) 14-19.

SINGH, A., JAIN-CHANDRA, S. ve MOHOMMAD, A., (2012), "Inclusive Growth, Institutions, and the Underground Economy", IMF Working Paper, Erişim: 12 Mayıs 2014, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp1247.pdf>

TANGKITVANICH, S. (2003), "Designing e-government services to combat corruption in developing countries". The ASEM Conference on Globalisation and ICT. 10-12 March 2003, Malmö and Helsingborg, Sweden. Erişim: 3 Mayıs 2014 <http://www.iked.org/Publications%20-%20ASEM.html>

TANZI, V., (1998), "Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures", IMF Staff Papers, Sayı: 45, No: 4, pp. 559-594.

TEJASVEE, Sanjay; S. S. SARANGDEVOT; DEVENDRA Gahlot; SHRUTİ Sandal (2010), "E-Governance and Effective Deliverance of Information and Services to Citizens Architecture", International Journal of Computer Science and Information Technologies, 1(4), 298-302.

UÇKAN, Özgür (2003), “E-Devlet, E-Demokrasi ve E-Yönetişim Modeli: Bir İlkel Öncelik Olarak Bilgiye Erişim Özgürlüğü”, Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi, 5, 1-19.

VERAANKI, Maheswarao (2009), “Egovernance Is Good Governance: A Case of India”, eTransformation in Public Administration: From eGovernment to eGovernance, The Proceedings of International Conference on eGovernment Sharing Experiences, Turksel Kaya Benschir (Ed.), 8-9 December Antalya, TODAIE Presswork No: 53, 280-291.

YILDIRIM, Murat (2010), “E-Devlet ve Yurttaş Odaklı Kamu Yönetimi”, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

www.ipaidabrike.com

www.worldbank.org

www.transparency.org

www.ey.com

www.internetworldstats.com

www.quandl.com

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Н.Ж. Урайымов к.э.н., доцент каф.«Фин»Ош КУУ, ФЭФ

Инвестиционная привлекательность страны - это способность вызывать коммерческий интерес у реального инвестора государства, способность принять инвестиции и распорядиться ими так, чтобы в результате добиться повышения качества производимой продукции, увеличения объемов производства, захвата новых рынков.

На сегодняшний день инвестиционной привлекательности Кыргызской Республики угрожают несколько факторов: во-первых, политическая нестабильность внутри государства, как субъекта международных отношений, вот уже два десятка лет мы строим государство не с фундамента - экономики, а политики - крыши, отсюда и проблемы. Вторая проблема - качество законов, которые отстают от экономической ситуации, которая меняется в мире едва ли не ежечасно. Так, раз мы уже отказались от административно-планового хозяйства, то законы в Кыргызстане должны работать на защиту частной собственности в рыночной экономике, и не имеет значения, что за собственность, но наши нормативные документы, по мнению многих специалистов, имеют массу юридических неровностей. В-третьих, отсутствие контроля над эффективностью работы программ экономического развития и целого использования бюджетных и инвестиционных средств, ну и последнее - недостаточно выработаны психологические и культурные нормы поведения во взаимоотношениях «инвестор – государство».